

2. Usporiadanie prejavu

Zhrnutie: Usporiadanie rečnickeho prejavu je základom následného úspechu u publika a taktiež základom jeho pútavosti a zrozumiteľnosti. Venuj dostatočný čas príprave a napíš si základné myšlienky svojho prejavu.

Existuje niekoľko možných spôsobov ako to urobiť. Je potrebné zvoliť si čo najvhodnejšiu osnovu, ktorá vystihne podstatu tvojho prejavu.

Na úvod sa snaž upútať pozornosť publika, využi svoju reč tela ako podporný nástroj na vyjadrenie myšlienok. Záver by mal poslucháčovi slúžiť na zdôraznenie základnej myšlienky a na jej lepšie zapamätanie si.

Dôležité je tiež dbať na nadväznosť myšlienkových pochodov.

Ciele:

Časový limit: 5-7 minút

- použitie vhodnej osnovy, čo umožní poslucháčom ľahko sledovať a pochopiť prejav
- jasné podanie prejavu s využitím podporných pomôcok, ktoré prispievajú k lepšiemu porozumeniu
- použitie vhodného štýlu pri prechode z jednej myšlienky na druhú
- zdôraznenie dôležitých častí na úvod i v závere prejavu

Už máš za sebou svoj prvú reč, účasť na improvizovaných prejavoch či ďalšie role. A tak sa teraz sa môžeš zamerať na štruktúru svojho prejavu. Cieľom rečníka je odprezentovať svoje myšlienky ostatným, prípadne tiež vzbudiť u nich konkrétny záujem. Ak je prejav rečníka logicky štruktúrovaný, publikum sa stáva vnímavejším. Vhodne zvolená štruktúra prejavu predstavuje pre publikum nasledujúce výhody:

zrozumiteľnosť – publikum sa zaujíma o tému tvojho prejavu, a o to, čo chceš prostredníctvom neho dosiahnuť, preto je potrebné vyvážené si ho rozvrhnúť;

zapamätateľnosť – dobrá štruktúra prejavu umožní publiku ľahšie pochopiť a zapamätať si jeho jednotlivé body ;

dôveryhodnosť – rečníci, ktorí venujú dostatočný čas príprave svojho prejavu sú vnímaní ako inteligentní a pôsobia vierohodnejšie, než tí, ktorí hovoria nesúvislo a chaoticky;

pôžitok – publikum ocení prejav, ktorý je štruktúrovaný a vychutná si ho so záujmom krok po kroku od začiatku až po úplný záver.

Usporiadanie prejavu však pomôže aj tebe samotnému.

Voľba témy

Prvým krokom pri príprave prejavu je urobiť rozhodnutie o tom, akej téme sa chceš venovať. Pre „rečníkov - začiatokníkov“ to predstavuje zvyčajne o tvrdý oriešok. Život však každý deň poskytuje množstvo situácií, ktoré by sa dali využiť pri prezentácii a je len na tebe vybrať si tú najvhodnejšiu pre teba a pre tvoje publikum.

Pri výbere témy nie je potrebné zbytočne filozofovať, či tráviť dlhé hodiny jej hľadáním. Skús sa zamyslieť napríklad nad tým, o čom si sa nedávno rozprával so svojimi priateľmi, či kolegami v práci, čo zaujímavé si sa dočítal, alebo dokonca nad nejakými odbornými témami, v ktorých sa orientuješ a cítiš ako ryba vo vode (napr. trh nehnuteľností, písanie, počítače,...). Inšpiráciou môžu byť aj situácie z bežného života ako nákupy, dochádzanie do školy/do práce, vzťahy, ...

Čokoľvek z uvedeného môže poslúžiť ako námet na tému prejavu.

Postupom času, ako sa z teba bude stávať skúsenejší rečník, sa určite stane, že ťa pri nejakej príležitosti napadne „*toto by mohla byť zaujímavá téma na prejav*“. Pokús sa vtedy zapísať si tieto námety a odlož si ich na neskôr, lebo ani nevieš, kedy v budúcnosti sa ti môžu hodiť.

Viacero inšpirácií na tému prejavu nájdeš aj v prílohe anglickej príručky *The Better Speaker Series*, kde sa jedna časť venuje výberu vhodnej témy (nájdeš ju pod číslom 274 v katalógu vzdelávacích materiálov Toastmasters).

Dôležité je, aby tvoja téma nebola príliš rozsiahla. Napríklad, pri téme šport ide o veľmi široký a všeobecný pojem, vhodnejšie je preto zúžiť tému na športy, ktorým sa venujú určité skupiny ľudí, alebo sa zamerať na konkrétny športový štýl. Pamätaj si, že na svoj prejav máš vymedzených len niekoľko minút, v ktorých by si mal obsiahnuť čo možno najviac aspektov danej témy.

Uisti sa tiež, či je tvoja téma vhodne zvolená pre daný typ poslucháčov.

Akonáhle si vyberieš tému svojho prejavu, skús si definovať základné body, ktoré chceš pokryť. Ak by bol témou šport u detí, chcel by si poslucháčov presvedčiť, že dospelí to pri športových výkonoch detí často prehávajú, čím ich robia až príliš „dravými“? Alebo by si radšej zabával publikum zábavnými historkami, ktoré si zažil ako dieťa so svojim športovým tímom?

Príprava osnovy

Ďalším významným krokom pri príprave prejavu je logické usporiadanie myšlienok, ktoré postupne smerujú k vytýčenému cieľu. Neexistuje však zaručené pravidlo, ako to dosiahnuť. Záleží len na tebe (a na téme tvojho prejavu), akú metódu si zvolíš.

Chronologická metóda – téma sa riadi časovým sledom udalostí.

Ako príklad možno uviesť prejav pri príležitosti stého výročia získania mestských výsad, kde by v úvode odznegli podrobnosti o jeho založení, následne informácie o jeho rozvoji v historickom slede až po súčasnosť. Ako ďalší príklad možno spomenúť opis krokov nejakého procesu, napríklad 5 krokov na dosiahnutie kariérneho postupu.

Priestorová metóda – tento typ prejavu sa riadi smerom.

Napríklad, pri prezentácii nákredu kvetinovej záhrady najskôr rečník predstaví nízke kvietky, ktoré budú zasadené v prednej časti záhrady, potom vyššie kvety, ktoré vyformujú jej stred, a nakoniec vysoké kvety umiestnené v zadnej časti.

Prípadová metóda – využíva sa pri prejavoch zameraných na kauzálne vzťahy.

Rozoberá sa skôr dôsledok ako príčina. Do tejto vzorky spadá napríklad prezentácia o hurikánoch, ktorá najskôr popisuje ničivé dopady a až potom to, ako samotný hurikán vzniká.

Porovnávací metóda – porovnáva a zdôrazňuje rôzne návrhy a plány so snahou presvedčiť publikum o tom najlepšom.

Napríklad, pri prezentácii pre nadriadených o porovnaní kvality dvoch nových produktov, je potrebné podať informácie o tom, ktorý z produktov je výhodnejší.

Tematická metóda – rozdeľuje prejav na niekoľkých hlavných okruhov.

Predstavenie zmeny programovej štruktúry v rádiu bude obsahovať časť zaoberajúcu sa výlučne hudbou, ďalšiu časť orientovanú na spravodajstvo a na záver rozhovory s pozvanými hosťami.

Problémovo - orientovaná metóda – zameria sa na určitý problém, ktorý je potrebné vyriešiť.

Tento typ prejavu je vhodný, ak sa snažíš publikum rozhýbať k podniknutiu konkrétnych krokov. Napríklad pri prejave o znečistení vody a následných dopadoch na ľudí a životné prostredie sa publikum dozvie informácie o základných zdrojoch znečistenia a návrhoch, ktorými by každý jeden z nich mohol prispieť ku zlepšeniu situácie a zabrániť ďalšiemu šíreniu.

Príprava úvodu

V prvej kapitole si sa dozvedel, že každý prejav by mal pozostávať z úvodu, jadra a záveru. Úvod sa snaž prezentovať tak, aby bol čo najatraktívnejší pre poslucháča s cieľom zaujať jeho pozornosť a navadiť ho hneď od začiatku na tému prejavu.

Ako námet ti môže poslúžiť:

- úvodná otázka alebo „výzva“
- vhodný citát, ilustrácia, či príbeh
- ukážka nejakého predmetu
- všeobecné konštatovanie súvisiace s témou prejavu, ktoré zaujme

Na druhej strane sa snaž vyvarovať:

- ospravedlňujúcich tvrdení
- príbehov alebo vtipov, ktoré nesúvisia s témou prejavu
- samozrejmostí a všeobecne daných faktov
- dlhých, nezábavných historiek
- všedných (banálnych) otázok typu: „Skúsili ste niekedy prestať premýšľať...?“

Príprava jadra

Jadro by malo byť ústrednou časťou prejavu zložené zo základných faktov a myšlienok. Množstvo informácií, ktoré zahrnieš v jadre bude obmedzené určitým časom, a tiež mierou záujmu a schopnosť publiku. Väčšina poslucháčov si totiž zapamätá len tri až päť hlavných faktov alebo myšlienok. Pre päť až sedemminútový prejav sú preto postačujúce tri nosné myšlienky.

Ako teda tieto myšlienky správne zvoliť a naformulovať? Skús si najskôr spísať všetky myšlienky súvisiace s témou tvojho prejavu na malé papieriky (použi jeden papierik na každú myšlienku). Myšlienky sa snaž formulovať do jednoduchých viet. Potom si zvol tri najlepšie alebo najvýznamnejšie myšlienky, ktoré odznejú v tvojom prejave. Usporiadaj si ich tak, aby čo najlepšie vystihli hlavnú myšlienku. Napríklad pri prejave o výhodách konzumácie ovocia a zeleniny, by tri z uvedených ústredných bodov mohli zahŕňať nasledovné informácie:

1. Konzumácia ovocia a zeleniny dodáva telu látky potrebné pre jeho fungovanie.
2. Konzumácia ovocia a zeleniny slúži ako prevencia pri procese starnutia.
3. Konzumácia ovocia a zeleniny slúži ako prevencia pred rakovinou a srdcovými ochoreniami.

Ďalší krok pri príprave jadra spočíva v rozdelení hlavných myšlienok na niekoľko vedľajších, ktoré

ju budú dotvárať a urobia tak prejav zaujímavejším a zapamätateľnejším. Vyššie uvedený bod 1 by mohla dotvárať myšlienka o tom, že *sacharidy, proteíny a tuky tvoria v tele energiu a napomáhajú pri tvorbe buniek*.

Podporný materiál sa môže týkať každej z týchto myšlienok a môže zahŕňať:

Štatistiky – numerický spôsob odovzdania informácie o mimoriadnych udalostiach, údajoch, situáciách.

Svedectvá a dôkazy – ide o citovanie, príp. vyjadrenie názoru odborníkov so skúsenosťami v danej oblasti.

Príklady zo života - zvyčajne sa viažu na konkrétnu udalosť, ktorá sa stala tebe alebo niekomu z tvojich známych.

Vizuálne pomôcky - diagramy, grafy, obrázky, modely a mnohé ďalšie objekty (viac informácií nájdeš v kapitole 8).

Dáta a fakty – overené ukazovatele.

Ktorúkoľvek formu podpory si zvolíš, ubezpeč sa, že sa naozaj týka konkrétneho bodu, o ktorom hovoríš a súvisí s ním.

Záver

Záver je vhodný na sprostredkovanie tvojho „odkazu“ a mal by pomôcť publiku zapamätať si hlavné myšlienky prejavu. Mal by slúžiť na zdôraznenie myšlienok a zanechať v poslucháčovi trvalý dojem.

Ak je prejav zameraný na podávanie informácií poslucháčovi, mali by byť na záver zhrnuté základné body a myšlienky.

V prípade, že ide o agitáciu, či motivovanie, je vhodné na záver podať návrhy ku konkrétnym krokom a opatreniam. Ako poznámka na záver by potom mohla slúžiť anekdota, citát, či výzva k ďalším činom.

Príležitostne sa stáva, že si na záver prejavu spomenieš na veci, o ktorých si chcel pôvodne hovoriť, ale ti v chode myšlienok unikli. V tomto prípade odolaj pokušeniu, a už ich nespomínaj. Hovoriť o niečom ďalšom by publikom zbytočne zmatlo. Tiež sa neospravedlňuj za niečo, čo si povedal/nepovedal počas prejavu. Záver by mal pôsobiť sebavedomo a energicky.

Príklad osnovy prejavu

A. Úvod

1. zaujatie pozornosti publika
2. uvedenie do problematiky

B. Jadro

1. hlavná myšlienka
  - rozvetvenie (vedľajšia myšlienka)
  - podporný materiál
2. hlavná myšlienka
  - rozvetvenie (vedľajšia myšlienka)
  - podporný materiál
3. hlavná myšlienka

- rozvetvenie (vedľajšia myšlienka)
- podporný materiál

C. Záver

1. prehľad a zhrnutie
2. výzva k činom, zapamätateľné tvrdenie

„Premostenia“

Aby sa publikum mohlo sústrediť na tvoj prejav, je dobré pomôcť mu pri prechode z jednej myšlienky na druhú. Tieto prechody predstavujú „premostenia“ a publikum sa vďaka nim lepšie orientuje v jednotlivých myšlienkach a vzťahom medzi nimi.

Premostenia sa zvyčajne využívajú:

- pri prechode z úvodného slova k jadrú prejavu
- pri prechode z hlavnej myšlienky na vedľajšiu
- pri upútaní pozornosti na podporný materiál
- pri prechode od posledného využitého podporného materiálu k samotnému záveru

Ako premostenia môžu byť použité slová, frázy, tvrdenia, či otázky. Najčastejšie sa využívajú slová ako *potom, neskôr, taktiež, ale, súčasne, napríklad, navyše, ďalej, namiesto, zatiaľ*. Zo slovných spojení možno uviesť spojenia ako *podľa toho, znázorňujúc, ako dôsledok, ešte dôležitejšie je, toto by znamenalo, začneme s...* Premosťujúce tvrdenia sú napríklad: *„Je to naozaj také atraktívne, keď každý zatiaľ odoláva?“* *„Pri vývoji nového produktu je potrebné zvážiť tri základné prvky p; po prvé ..., po druhé ..., po tretie ...“*

Tvoja úloha

V tejto kapitole išlo najmä o zameranie sa na efektívne usporiadanie prejavu. Tvojou úlohou teda je:

- zvoliť si vhodnú osnovu k téme, ktorá umožní poslucháčom sledovať a porozumieť tvojmu prejavu
- pripraviť jasné *posolstvo* pre publikum - hlavné a vedľajšie myšlienky, ako i podporné materiály by ti k tomu mali dopomôcť
- zamerat' sa na úvod a záver prejavu – naučiť sa ich naspamäť (ako bolo spomenuté v kapitole 1)
- zahrnúť návrhy z hodnotenia v kapitole 1 o príprave a nácviiku prejavu

Príručka pre hodnotenie projektu ZR2

Usporiadanie prejavu

Názov .....

Hodnotiteľ ..... Dátum .....

Poznámka pre hodnotiteľa: Rečník by mal prezentovať prejav, ktorý je usporiadaný tak, že vedie poslucháčov k jasne definovanému cieľu. Prejav obsahuje úvod, jadro a záver; hlavné fakty alebo myšlienky; a vhodný podporný materiál, s plynulými prechodmi medzi faktami a myšlienkami. Okrem verbálneho hodnotenia, vyplň toto hodnotiace tlačivo ohodnotením prejavu v každej kategórii, a doplň komentáre tam, kde sú potrebné.

5 – Výborný

4 – Nad priemerom rečníkových skúseností

3 – Uspokojivý

2 – Môže sa zlepšiť

1 – Potrebuje zlepšenie

Hodnotenie

Komentáre

Hodnota prejavu 5 4 3 2 1

(Zaujímavý, hodnotný pre poslucháčov)

Príprava 5 4 3 2 1

(Výskum, nácvik)

Usporiadanie 5 4 3 2 1

(Logické, jasné)

Úvod 5 4 3 2 1

(Pritahujúci pozornosť, mierený k téme)

Jadro 5 4 3 2 1

(Plynulý prechod, vhodný doplnkový materiál)

Záver 5 4 3 2 1

(Efektívny)

Prechody 5 4 3 2 1

(Vhodné, nápomocné)

Čo iné mohol rečník urobiť tak, aby bol prejav zaujímavejší a účinnejší?

Čo sa ti na prejave páčilo?